

Stručni rad

TERENSKO UČENJE: LOKALNE EKSKURZIJE PRI NASTAVI POVIJESTI NA PODRUČJU OPĆINE CIRKULANE

Suzana Petek, profesorica povijesti i geografije

OŠ Cirkulane-Zavrč

Sažetak

Ekskurzije su važan dio moderne nastave povijesti u osnovnoj školi. U procesu obrazovanja predstavljaju važnu didaktičku metodu rada. Pogotovo predmet povijesti je onaj koji samo na temelju faktografskih podataka brzo postaje monotoni predmet koji učenik vidi samo kao bazu podataka koje je potrebno zapamtiti. Stoga moramo učitelji neprestano birati inovativne pristupe i metode poučavanja koje su bliske učenicima. Osim kvalitetne prezentacije lekcije u razredu, učenicima također možemo približiti povijest kroz oblik iskustvenog učenja: lokalne ekskurzije ili edukativnog razgledavanja. U blizini svake škole sigurno se nalazi povijesna ili kulturna zgrada, spomenik ili druga materijalna baština. S njima možemo privući učenike i premjestiti svoje učionice na teren barem na školski sat ili dva. Istodobno, učitelji se također moramo dobro pripremiti, pronaći odgovarajuće točke, povezati se s lokalnom zajednicom i udrugama. Općina Cirkulane povijesno je vrlo bogata općina. Kroz ovu vrstu iskustvenog učenja, učenici treće trijade također upoznaju lokalnu povijest, znaju je cijiniti i vrednovati, a nadasve je poistovjećuju sa svojim nacionalnim identitetom. Međupredmetna integracija također je u prvom planu. U ovom prilogu predstavljam provjereni rad na terenu na satovima povijesti u domaćem okruženju, pomoću kojega učenici postižu nastavne ciljeve na satima povijesti, a istovremeno upoznaju kulturnu baštinu lokalne sredine.

ključne riječi: satovi povijesti, terenski rad, suvremene metode rada, edukativno razgledavanje, lokalna povijest

1. UVOD

Na satima povijesti neprestano ističemo koliko je učenicima važno da povijest dožive na terenu odnosno izvan učionice. Brojni učenici razumiju povijesne procese i pojave samo kad ih iskuse i doživljavaju na vlastitoj koži, čime stvaraju vlastita sjećanja koja znaju reflektirati. Uloga učitelja povijesti ovdje je vrlo važna jer učenika stavlja izvan učionice u prirodu, na teren. Iako je potrebno više vremena za rad na terenu, postoje načini na koje učenici mogu krenuti u istraživanje povijesti čak na sat ili dva. To se može postići istraživanjem lokalne povijesti. Pritom mora učitelj dobro osmisliti nastavni sat, organizirati se, povezati se s lokalnom zajednicom i, prije svega, privući učenike.

Najjednostavnije je edukativno razgledavanje i šetnje, koje imaju pripremni karakter. Njihova je svrha upoznati učenike s novom nastavnom jedinicom. Posjetiti pojedine povijesne spomenike na terenu ili u muzeju. Ovakve vrste ekskurzija odnosno razgledavanja manje su zahtjevne i traju manje vremena – jedan ili dva školska sata [2].

2. EKSKURZIJA KAO SUVREMENA NASTAVNA METODA

Nastavni oblici, metode i načini rada uvijek su raznoliki na satima povijesti i neprestano se isprepliću. Ako je bila u prošlosti povijest središnji općeobrazovni društveni nastavni predmet, čija je svrha bila obrazovanje mladih u duhu državno-političke tradicije, to danas više nije slučaj. Štoviše, u prošlosti su pedagozi na satima povijesti stavljali velik naglasak na političke i državne događaje. Posebno je zanemarivana ekonomska i socijalna situacija, uzroci za političke i vojne sukobe i njihova problematizacija [3]. Također možemo tvrditi da je u prošlosti frontalna nastava bila u prvom planu, što je danas učinkovito zamijenjeno modernim nastavnim metodama i načinima rada.

Jedan od takvih oblika rada zasigurno je lokalna ekskurzija odnosno terenski rad. To može biti također i edukativna šetnja. Sve navedeno utječe na razvoj djetetovih

intelektualnih, emocionalnih i socijalnih komponenata, također je takav način poučavanja prikladan za postizanje operativnih nastavnih ciljeva [1].

Svaka ekskurzija ima određene obrazovne ciljeve, koje Potočnik definira na sljedeći način [2]:

- razvijanje mišljenja učenika kroz promatranje, usporedbu i zaključivanje,
- razvijanje mišljenja i sposobnosti samostalnog učenja i istraživanja,
- uređivanje, upotreba odgovarajućih istraživačkih metoda – rad s povijesnim izvorima, statistička obrada podataka, promatranje, analiza i sinteza slikovnog i pisanog materijala i izvještavanje,
- razvijanje sposobnosti vremenske orijentacije i prostornih prikaza,
- upoznavanje sposobnosti vremenske orijentacije i prostornih prikaza,
- upoznavanje prirodne i kulturno-povijesne baštine Slovenije (usredotočimo se na ovaj cilj jer pri terenskom radu upoznajemo povijest u lokalnom okruženju).

3. ESKURZIJA PO PUTEVIMA OPĆINE CIRKULANE

Svaku ekskurziju odnosno edukativno šetnju moram kao učiteljica povijesti dobro planirati. Budući da proizlazi iz rada u školi, također je cijelo vrijeme dopunjavam. Sve što se vidi i čuje učenicima nudi iskustveno učenje koje nadopunjuje teorijsko znanje. Nakon razgledavanja učenicima također podijelim kratki zadatak, čime ih potaknem na razmišljanje o onome što su vidjeli. Zadatke za učenike prilažem uz opise obilaska povijesnih znamenitosti.

3.1. RAZGLEDAVANJE DVORCA BORL

U 7. razredu važno je da učenici znaju objasniti karakteristike života ljudi u srednjovjekovnim gradovima te poznaju i razumiju ekonomsko i kulturno značenje srednjovjekovnih gradova [4]. Zbog toga ih prilikom uvođenja nove nastavne jedinice o feudalizmu vodim na razgledavanje dvorca Borl. Upravo srednji vijek ostavio je veliki trag na našim prostorima. O povijesti našeg mjesta najbolje svjedoči upravo dvorac Borl koji se nalazi u općini Cirkulane. Dvorac se prvi put detaljnije spominje 1255. godine u vezi s gospodima Ptujskima, kada je mađarski kralj Bela IV. s feudnim

pismom Fridriku IV. Ptujskome dvorac također izručio. **Uloga učenika:** zajedno s učenicima odlazimo do dvorca. Nakon toga slijedi razgledavaju vanjskog dijela dvorca, prirodnog okoliša oko Borla i procjena njegovog strateškog položaja. Učenici se upoznaju s vlasnicima, njihovom povijesnom ulogom, mogu zaviriti u unutrašnjost dvorca. Pojedini učenici također rado dijele usmene izvore koji kruže među mještanima, njihovim bakama i djedovima itd. Budući da je do sada unutrašnjost dvorca bila zatvorena, uglavnom smo razgledavali vanjštinu dvorca, no uskoro se očekuje otvaranje obnovljenog dvorca te se već radujemo lokalnim ekskurzijama kada ćemo moći razgledati unutrašnjost dvorca. U dvorcu učenici mogu iskusiti povijesnu umjetnost, znaju je vrjednovati i povezati s drugim predmetima (važnost interdisciplinarne korelacije s likovnom umjetnošću). Mogu ići korak dalje i odvesti ih u razmišljanje i pozvati ih da kreiraju vlastitu povijest. Nudim im zadatke koje mogu obaviti na licu mjesta. Učenici se stavljaju u ulogu borlskih gospodara i napišu kratko razmišljanje.

Zamisli kratku priču u kojoj se zamišljaš kao plemkinja/plemić dvorca Borl. U opisu ne zaboravi spomenuti tvoje neprijatelje i kako provodiš slobodno vrijeme. Radujem se opisu tvoje dvorske dogodovštine.

Slika 1: Primjer razmišljanja učenika o dvorcu Borl, uživljanje u ulogu.

3.2. RAZGLEDAVANJE VAŽNIJIH OBILJEŽJA RAZDOBLJA DRUGOG SVJETSKOG RATA U OPĆINI CIRKULANE

Zajedno s učenicima devetih razreda uputimo se kroz Cirkulane. Osredotočim se na nastavni cilj, gdje želim da učenici iz različitih perspektiva objasne događanje u

Sloveniji tijekom Drugog svjetskog rata [4]. To napravimo na početku učenja o Drugom svjetskom ratu na slovenskom tlu. Pritom se želim oslanjati na lokalnu povijest. U središtu Cirkulana stoji spomenik, posvećen 38 poginulim mještanima u narodnooslobodilačkoj borbi. **Uloga učenikav:** Učenici zastaju kod spomenika, pročitaju imena, pogledaju simboliku i karakteristike. Zajedno se prisjećamo događaja tijekom Drugog svjetskog rata na slovenskom tlu, učenici povezuju događanja u nacionalnom i lokalnom prostoru. Nakon toga se uputimo na groblje, gdje se nalazi spomen ploča palim borcima IV. Armade NOV, koji su pali 1945. u Gradišćama. Nakon jednosatne edukativne šetnje, dajem im kratki radni list sa zadacima.

Promisli i odgovori na pitanja: Jesi li zapamtila/o koje ime sa spomenika u „centru“ Cirkulana?

Zašto je okupator streljao taoce?

Misliš li da su mogli postupiti drugačije kako iz nebi ubili? Ako da, kako?

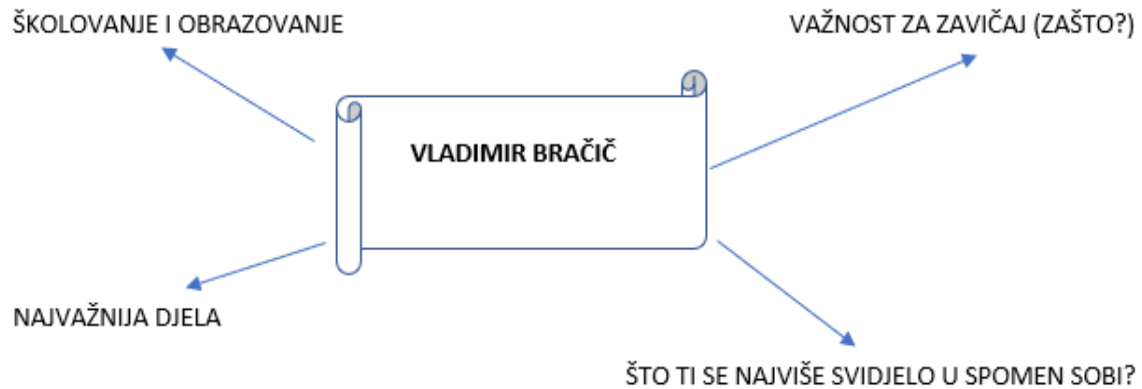
Domaći zadatak (izazov): Raspitati se kod djedova, baka, susjeda, starijih mješšana, sjećaju li se vremena 2. svjetskog rata. Zapiši sjećanja. |

Slika 2: Radni list na kraju obilaska spomenika narodnooslobodilačke borbe

3.3. RAZGLEDAVANJE SPOMEN SOBE VLADIMIRA BRAČIČA

Ova lokalne ekskurzije namijenjena je učenicima od 7. do 9. razreda. Učenike vodim u spomen sobu koja se nalazi u centru Cirkulana te je nastala pod pokroviteljstvom lokalnog Društva za oživljavanje dvorca Borl. Prije toga, učenike upoznajem s poviješću škole u Cirkulanama u prošlom stoljeću. **Uloga učenika:** Najprije pogledamo stare školske zapise i audiovizualne izvore koji govore o prošlosti lokalnog školstva. Učenici istraže da je Vladimir Bračić bio mještanin, zaslužan za zemljopisna istraživanja područja Haloza i izniman pedagog i pokretač osnivanja viših škola u Mariboru. Također je bio prvi rektor Sveučilišta u Mariboru i zajedno s učenicima posjetimo njegovu bistu ispred škole. U spomen sobi učenici najprije pogledaju pisane

i materijalne izvore o njegovom životu i istraživanjima. Upoznaju njegov način rada i njegov doprinos u rodnom gradu. Tura je vođena, učenici rješavaju prethodno pripremljenu mentalnu mapu koju im podijelim nakon razgledavanja spomen sobe.

Slika 3: Mentalna mapa za učenike nakon razgledavanja spomen sobe.

4. ZAKLJUČAK

Ekskurzije su važan dio suvremenog pristupa nastavi povijesti kao i drugih društvenih znanosti. Često zaboravimo da imamo brojne povijesne izvore, koji govore sami za sebe, upravo u rodnom mjestu. Najvažnija uloga ekskurzije jest pružiti učenicima iskustveno učenje koje nadopunjuje teorijsko znanje koje učenici stječu u školi [1]. Iako učenici svakodnevno prolaze pored njih, ne obraćaju pažnju dok ih zajedno ne pogledamo, možda nešto objasnimo. Tada čak i »obični« spomenici u njihovim očima dobivaju neku novu vrijednost i kod učenika potiču kritičko mišljenje. Ovakva istraživanja lokalne povijesti uvijek su vrlo zanimljiva i učenici različito reagiraju. Uglavnom veše zapamte, a istodobno znaju još bolje povezati lokalnu povijest s povijesnim događajima u nacionalnom prostoru.

5. LITERATURA

- [1] Bezjak J. (1999). Didaktični model strokovne ekskurzije. Ljubljana, DZS.
- [2] Potočnik, D. (2017). Sodobne učne metode pri pouku zgodovine. Annales. Series historia et sociologia, svezak 27, broj 4, str. 837–850.
- [3] Potočnik, D. (2009). Zgodovina učiteljica življenja. Maribor, Izdavačka kuća Pivec.
- [4] Kurikulum za predmet povijest. Dostopno na:
https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_zgodovina.pdf, pridobljeno dne 22. 4. 2021.